

Croatiada 2005 u Koljnofu

IZ SADRŽAJA:

- Dokle će se vući?**
str. 2.
- Rokovi**
str. 3.
- Vince Hergović o konfliktu, balu, službi**
str. 4. – 5.
- U čast dr. Ernőa Eperjessya**
str. 6.
- Fancaško prelo**
str. 7.
- Osamdeset godina Mohačkog muzeja**
str. 8.
- Pokladna zabava**
str. 9.
- Živjeti zdravo, u skladu s prirodom**
str. 10. – 11.
- Svetačnost školskih kazalištarcev**
str. 12. – 13.
- Predaja maturalnih vrpci**
str. 14.
- Tradicionalni bal i u Tukulji**
str. 15.

Dokle će se vući?

(Razgovor s Jožom Takačem o manjinskom zakonu)

Dugotrajan je tijek dok se zakoni donesu, jer i laici znaju da postoji mnogo uvjeta što treba uračunati, uzimati u obzir. Koliko je dobar neki zakon, to uvijek dokazuje praksa tijekom nekoliko godina. Zakon o manjinama također je bio nešto novo za demokratsku Mađarsku, pa su kroz godine

Jože Takač, predsjednik Odbora
za pravna pitanja HDS-a

dokazani njegovi nedostaci. O njima se već godinama govori, pa i o njihovoj preinaci, ali unatoč mnogim nastojanjima, usuglašavanjima, raspravama prijedlog o modificiranju Zakona o manjinama nije dospio pred Parlament.

U svezi s time je održana tiskovna konferencija u siječnju 2005., o čemu su cijenjeni čitatelji bili izviješteni u 5. broju našega tjednika tekuće godine, gdje je državni tajnik za manjinska pitanja *Attila Mesterházy* istaknuo kako će glede modifikacije članci manjinskih krovnih organizacija imati mogućnost udjela u tekućim predgovorima s parlamentarnim strankama i da će se njihove zamisli, prijedlozi i ustavnopravne želje radi prihvatanja manjinskog izbornog zakona prihvatiti.

Susret s predstavnicima četiriju parlamentarnih stranaka bio je u veljači. Na sastanku je hrvatsku manjinu zastupao *Jože Takač*, predsjednik Odbora za pravna pitanja Hrvatske državne samouprave. Njeza sam potražila kako bi nas izvijestio o trenutnom stanju modifikacije Zakona o manjinama.

Još u svibnju 2004. g. okončan je zakonski prijedlog koji je bio namijenjen za predaju Parlamenta. Tada, zajedno s ombudsmanom i s predstavnicima 13 manjina, usuglašavao se zakonski prijedlog. Većina manjina (80-90%) suglasila se s

predloženim modificiranjem i bilo je planirano da će stići pred Parlament u jesen 2004., međutim, to je zastalo, jer se stranke nisu mogle suglasiti, a treba i suglasnost najveće oporbene stranke. Ljeto je prošlo bez napretka, jesen i zima također, i sada je problem opet uzet na dnevni red. U veljači su nas sazvali, gdje su bili predstavnici svih priznatih manjina i najvećih parlamentarnih stranaka.

O čemu se raspravljalo konkretno?

– Da bi i čitatelji Hrvatskoga glasnika bolje razumjeli, trebam ih opomenuti zbog čega je toliko važna modifikacija. Godine 2002. došlo je do modificiranja Ustavnog zakona kada je umetnuta rečenica u stavku o manjinama da se pravima manjina mogu koristiti manjinske zajednice, iz čega proizlazi da drugi ne mogu. Zbog te modifikacije treba mijenjati i izborni zakon, jer dosadašnji dopušta da na manjine glasuju ne samo pripadnici manjine.

Četiri su važna pitanja u prijedlogu zakona broja T/9126. Prvo, što je izazvalo najveću raspravu jest postavljanje popisa birača prema kojem pripadnik manjine mora se izjasniti o svojoj pripadnosti pred imenovanim odborom i jedino tako može glasovati na manjinske zastupnike. Najveća oporbena stranka s time se nije slagala. Ona je zamišljala izjašnjavanje o pripadnosti na izborima. To smo smatrali mnogo gorim rješenjem. Iskazati pripadnost pred javnošću mnogo je gore ako pomislimo na neka povijesna iskustva čime su argumentirali svoj prijedlog. Ipak je to bolje pred odborom, u užem krugu, među poznatim ljudima. S mojim mišljenjem su se suglasili.

Drugo je pitanje bilo treba li srednja razina u manjinskom sustavu. Ja sam na tom sastanku tumačio mišljenje HDS-a, prema kojem bi bilo dobro i dodao sam da dobro bi bilo taj sustav uskladiti s mađarskim upravnim sustavom, gdje ima tri razine, naime, na srednjoj razini, tj. na županijskoj, ustanove ne smatraju svojim partnerom mjesne pa dobro bi bilo da i na tom polju manjine uspiju zastupati svoje interese. Srednja bi razina bila opravdana, ali nije prijeko potrebna. Hrvatska manjina i bez toga je uspjela raditi i nadalje će moći, neka to ne bude problem konsenzusa.

Treće je pitanje bilo treba li ograničavati tko ima pravo glasovanja na manjinskim izborima. Neki predstavnici su predložili neka mogu glasovati samo mađarski državljani, ali po meni, što sam i tamo obrazložio, to ne bi bilo logično. Otkada je

Mađarska u Europskoj uniji, promijenio se zakon i u tom pogledu. Danas svaki državljanin Unije može izaći na izbore na mjestu stalnog boravka u bilo kojoj članici Unije, može biti čak i vijećnik, samo načelnik ne, upravo zbog toga ne bi bilo dobro povući tu granicu. Dosljenici, ako žele, ionako će moći nakon određenoga vremena dobiti državljanstvo. Neka izađu na manjinske izbore oni koji imaju i inače pravo na glasovanje, a izjasnili su se da su pripadnici neke manjine, odnosno koji su na izbornoj manjinskoj listi. O tome hoće li dospjeti na tu listu, odlučit će odbor, čim će se moći ipak izbjeći tzv. etno-biznis.

Još jedan od najakutnijih pitanja: hoće li ostati elektorski sustav pri osnivanju državnih samouprava. U tome moglo bi se reći da smo ga zajedno s ombudsmanom odbacili, naime, taj način biranja zastupnika kod većine manjina izazvao je problem. Znatno je jasniji izbor prema listi. Svatko u svome selu stavi na listu svoga predstavnika i gdje ima više Hrvata, tamo će biti više glasača, tako i više glasova.

Jesu li se na tom sastanku stranke sporazumjele?

– Nadam se kako je i najveća oporbena stranka shvatila da se manjine u najvažnijim pitanjima slažu. Ako se unatoč tom susretu ipak ne mogu dogovoriti, onda je to već političko pitanje, no usprkos njihovu neslaganju Vlada će razmatranje određenih stavaka koji se odnose na modifikaciju Zakona o manjinama staviti na dnevni red.

Nije li to već kasno da se manjine pripreme na izbore?

– Po meni još nije kasno, no u zadnjem smo času, jer tu Hrvatska državna samouprava treba naznačiti naselja koja po povijesnoj tradiciji mogu održati manjinske izbore, treba postaviti odbore koji će ljude potražiti radi prijave na listu, i ima još niz potrebnih zadataka za pripreme. Da bi se moglo pripremiti, Parlament bi trebao prihvatiti prijedlog najkasnije do jeseni tekuće godine, ali bolje bi bilo prije.

Je li što moguće usput mijenjati?

– Prijedlog je već gotov, mislim da su najvažnija pitanja dogovorena, manje preinake možemo provesti već samo preko svojih zastupnika koji će u Parlamentu predložiti kada će se raspravljati o modificiranju, npr. o broju zastupnika državnih samouprava, o njihovu honoraru, prema kojim uvjetima je jedno naselje povijesno itd.

Zahvaljujem na informacijama i nadam se da ćemo se uskoro sresti i razgovarati o pozitivnom rješenju. béta

U spomen

Marko Markulin (1928. – 2005.)

U ponedjeljak, 21. veljače, iznenadila nas je tužna vijest: u ranim jutarnjim satima u 78. godini života u bolnici je preminuo umirovljeni učitelj Marko Markulin.

Marko Markulin

Jedan od naših prvih učitelja, i od samih početaka aktivist DSJS-a, Saveza Hrvata u Mađarskoj, i Skupštine HDS-a, istaknuti kulturni i prosvjetni djelatnik koji je svoj radni vijek proveo u Aljmašu sve do 2001. kada se sa suprugom seli na domak Budimpešte, u mjesto Bicske da bi bio u blizini svojih najbližih.

Pokretač je kulturnoga života u Aljmašu, dugogodišnji predsjednik i osnivač aljmaškog Divan-kluba 1972. godine, na čijem je čelu bio sve do odlaska iz Aljmaša.

Neumorni društveni, kulturni i prosvjetni djelatnik Marko Markulin rođen je 23. siječnja 1928. u obližnjem Bikiću. Kao učitelj počeo je u Sentivanu, a zatim radi u Kačmaru i baranjskom Brlobašu, a zatim se nastanio u Aljmašu gdje je živio i radio u gradskom Odgojnom domu.

Kao dugogodišnji predsjednik Divan-kluba istaknuo se organiziranjem društvenoga i kulturnoga života aljmaških Hrvata Bunjevaca.

Organizator je Bunjevačkoga prela, kulturnih večeri i

drugih susreta, a radio je i na povezivanju s bačkim Hrvatima u Vojvodini. Za istaknuti rad na tome polju 1991. dobio je priznanje grada Aljmaša. Dobitnik je i priznanja HDS-a za istaknuti doprinos na kulturnom i prosvjetnom polju.

Od utemeljenja manjinskih samouprava bio je članom i prvim predsjednikom Hrvatske manjinske samouprave grada Aljmaša, te član Skupštine HDS-a, do svoga povlačenja 2001. godine i odlaska iz Aljmaša.

Zaslужan je za pokretanje i unapređivanje društvenog i kulturnog života početkom 90-ih, prije svega organiziranjem tradicionalnih spomen-dana u čast Ante Evetovića Miroljuba i Ivana Antunovića. Najzaslužniji je za povezivanje grada Aljmaša s hrvatskim naseljem Bizovcem još 1994. godine. Prva suradnja s jednim hrvatskim naseljem u Bačkoj lani je obilježila 10. obljetnicu.

Ni nakon svoga preseljenja nije prekinuo veze sa svojim sunarodnjacima u Aljmašu, vraćajući im se kada god je bio u prilici, prigodom većih priredaba hrvatske manjine. Još nedavno, 5. veljače, bio je i na tradicionalnome Bunjevačkom prelu.

Svojim neumornim radom i ustrajnošću zadužio je svoje sunarodnjake, i Aljmašane i ostale Hrvate u Mađarskoj. Stoga će nam ostati u sjećanju kao uzor mladima i budućim naraštajima.

Do zaključenja ovoga broja našega tjednika uspjeli smo saznati samo to da će njegov posljednji ispraćaj biti u petak, 25., ili u utorak, 29. veljače, u mjestu Bicske.

Neka mu je vječna slava i hvala za sve što je učinio na dobrobit naše hrvatske zajednice.

Bača-Marko, počivao u miru.

S. B

Rokovi

Vjerojatno će mnogi, pošto pročitaju ovaj napis, reći da nisam u pravu. Kao i obično, i ovaj put, u središtu je moga razmišljanja čovjek sa svojim vrlinama i čudima. Dio našega svakodnevnog života jesu razni rokovi, a rokovi su dio zakonitosti vremena. Okružuju nas rokovi na koje moramo pripaziti kako bi nam se ostvarili razni ciljevi, kako bi nam se otvorile razne mogućnosti. Često si sami postavljamo neke rokove. Priroda također ima svoje određene vremenske granice, a sve više i više nas vežu zakonom određeni razni vremenski termini.

Od samoga početka života moramo pripaziti kako bismo se držali određenih rokova, kako bi se navrijeme ostvarili neki događaji. Određeno je kada moramo dobiti razne lijekove, cijepjenja protiv pojedinih bolesti, otkada mogu tražiti roditelji zbrinjavanje djeteta u jaslicama i vrtiću, pa tako zakonom je određeno otkada možemo upisati svoju djecu u razne školske ustanove. Poštar takoreći svakodnevno na našim vratima kuca s raznim uplatnicama, čekovima, koje moramo navrijeme uplatiti kako nam se ne bi javili dodatni troškovi, kamate. Moram priznati, to mi je slaba strana, pa moram biti zahvalan svojoj supruzi koja brine oko toga.

Obično početak godine jednako tako ima svoje rokove na koje moramo pripaziti kao obični građani, kao poduzetnici, obrtnici, a i oni koji, recimo, obnašaju neku društvenu dužnost.

Ovaj put se želim zanimati jednim konkretnim nadnevkom (datumom) koji je, vjerojatno, mnogima bio stanovit problem i neugodnost. Pogledajmo konkretno rok koji je određen kao zadnji datum u više pogleda. Riječ je o 15. veljače. Datum je to oko kojeg je bio zainteresiran velik broj građana, od mladog do starog.

Do toga dana su se trebali predati prijavni listići u razne školske ustanove. Isti je datum vezan uz određene porezne obveze obrtnika i poduzetnika. Kao treći rok, koji je pao na isti dan, bio je rok predaje prijave na razne natječaje. Izdvojio sam samo ove tri teme, ali zacijelo bilo još nekih rokova koji su predstavljali vremensku granicu određenu s istim datumom.

Zbog čega sam našeo tu temu? Na razmišljanje me navela činjenica koju smo mogli pratiti i kroz medije, a mnogi smo ju doživljavali kao neku neugodnost. Riječ je o neugodnosti koja nas je zadnjih dana čekala na poštama i bankama gdje se predaju određene poštanske pošiljke i uplatnice. To je taj trenutak za koji pretpostavljam da mnogi misle da nisam u pravu kada postavljam pitanje: zašto se na isti dan moraju nagomilati razni rokovi koji međusobno nisu povezani. Na to će netko reći: zašto treba čekati do zadnjega dana, zašto se ne mogu prije predati materijali, ta rokovi su navrijeme poznati. Ti su ljudi sigurno donekle u pravu. Ja bih ipak taj problem preokrenuo, i pitanje postavio ovako: zašto se za rokove ne mogu birati razni termini, makar bi se oni pomakli s nekoliko dana? Vjerujem da bismo tako mogli izbjeći mnoge neugodnosti s više strana. S jedne strane, sami zainteresirani bi si mogli bolje udijeliti vrijeme, pogotovo ako ista osoba sada na isti dan ima više rokova. S druge strane, mogle bi se izbjeći goleme gužve na poštanskim i bankovnim šalterima. Možda se ne bi dogodilo ono što se događalo sada, da su pred nekim poštama, i to je „povlastica“ samo onima u nekim većim gradovima, još i po noći, oko 23 sati, stajali predugi redovi, kako bi ljudi navrijeme, do 24 sata predali svoje pošiljke.

- gujaš-

Svijet i mi

Zašto pravopis dijeli Hrvate?

Hrvatski jezik u zadnjih 150 godina vodi žestoku bitku za svoj opstanak. Naime, 1847. godine Hrvatski sabor proglasio je „narodni“ jezik za službeni u Trojnoj kraljevini Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji, umjesto „mrtvog“ latinskog jezika. Iz tadašnjih zabilježaka znamo da se jezik nije nazvao svojim imenom kako se hrvatski Srbi ne bi osjećali povrijeđenima. Od tada je pitanje jezika često bivalo temom političkih rasprava. Napose su u Saboru u drugoj polovici 19. stoljeća domaći Srbi kanili preimenovati jezik u „srpsko-hrvatski, hrvatsko-srpski“, za što nisu dobili potporu sabornika. Tijekom sklapanja Hrvatsko-ugarske nagodbe upravo je pitanje jezika bilo predmetom razgovora u četiri oka između hrvatskih i mađarskih članova kraljevskih izaslanstava. U memoarskim zapisima Antala Csengerija posebno se ističe s kolikom su željom Hrvati ustrajali u želji da se u Nagodbi posebno istakne da je službeni jezik hrvatski, a o čemu sam podrobno pisao u više svojih knjiga. Tako se u narečenoj nagodbi termin hrvatski jezik doista često rabi.

S druge strane je tada u Hrvatskoj bila jasno izražena želja za svekolikim, pa i jezičnim povezivanjem Južnih Slavena, u čemu su sudjelovali i brojni jezikoslovci. Nastankom Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1929. preimeno-vane u Kraljevinu Jugoslaviju, hrvatski jezik je potisnut, a u socijalističkoj Jugoslaviji su u cilju „bratstva i jedinstva“ mnoge hrvatske riječi bile proglašene kao „ustaške“. Još jači udarac na hrvatski jezik bio je tzv. Novosadski dogovor iz 1954. i kao reakcija na njega poznata Deklaracija o nazivu i položaju hrvatskog jezika iz 1967. Poslije sloma Hrvatskoga proljeća uslijedila je poznata „hrvatska šutnja“, a onda je stvaranjem samostalne Republike Hrvatske službenim jezikom „postao“ hrvatski. Međutim, mnogi jezikoslovci su se u javnosti pojavili sa svojim „viđenjem“ hrvatskog jezika, napose priručnicima za razlikovanje hrvatskoga jezika od srpskog. Nastala su dva tabora, koji zastupaju različita stajališta glede hrvatskog jezika. Već više od desetak godina traje njihov sukob, koji je zaoštrjen prije tri godine kada je objelodanjen Anić-Silićev pravopis, koji su njegovi protivnici nazvali „hrvatsko-srpskim“. Prošli tjedan je pak Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa preporučilo novi školski pravopis (autora Stjepana Babića, Sande Ham i Milana Moguša) za uporabu u osnovnim i srednjim školama. Jedna od njegovih autorica prof. dr. Sanda Ham tim povodom je rekla: „Očekujemo vrlo žestoke reakcije kolega jer smo i mi jezikoslovci, na žalost, podijeljeni u dva tabora. Vjerujem da će ponovno biti pravopisne gužve i da će se ponoviti pravopisni rat kao onaj koji se dogodio 2000. i 2001. kada je izišao Anić-Silićev pravopis. Sigurna sam da je pravopis dobar! Pedagoški stručno dobro je napisan, slijedi hrvatsku brozovsku tradiciju. Ako je ostala kakva pogreška, ne treba se tomu čuditi jer nema savršene knjige.“

Za hrvatske škole još od 1994. službeni je Babić-Finka-Mogušev pravopis, na koji se ovaj novi nastavlja, s tim da je u prijašnjem pravopisu bilo mnogo dvostrukih rješenja, poput vrijedniji/vredniji, koji su sada ukinuti, umjesto ekavski oblika koriste se stari hrvatski tradicijski oblici s „je“, koji su se upotrebljavali do 1960. Autori velikoga Hrvatskoga pravopisa 1994. ostavili su dvostrukosti kako bi korisnicima ostavili vremena da se priviknu. Dvostrukost je bila i pisanje *t* i *d* ispred *c* (podatci/podaci, napitci/napici), potom rastavljeno i sastavljeno pisanje neću/ne ću. Glagoli drhtati i dahtati mogli su se pisati kao drhćem/dršćem i dahćem/dašćem, a glasovni je skup *-stn* u nekim tuđicama mogao ostati, kao primjerice azbestni/azbesni. Riječ je o hrvatskim oblicima (pogreška, napitci, drhćem, ne ću) uvriježenim u hrvatskoj pravopisnoj praksi do 1960. kada izlazi Novosadski pravopis i prisilno se u škole uvode drugi oblici (pogreška, napici, neću).

Samo dan nakon donošenja vijesti o novom pravopisu neki mediji kojima je prihvatljiviji Anić-Silićev pravopis okomili su se na novi uradak ističući kako je „u mnogim svojim dijelovima – nelogičan“ jer propisuje uporabu samo jedne varijante – „i to one koja većini zvuči neprirодно i čudno (podatci, pogreška, ne ću...)“.

„Revoltiran sam, ogorčen i razočaran postupkom ministarstva. Ocijenio bih ovu odluku jednom od najtežih državnih propusta. Kako nisam proučio razlike između ovog i prošlog pravopisa, ne mogu s uvjerenjem reći koji je pravopis smisleniji i više u duhu hrvatskog jezika. No ono što mogu reći, jest da se treba već jednom odlučiti za jedan, jedinstveni pravopis na kojem bi se konačno odvojila jedna pismena generacija Hrvata. Ovom je mjerom taj cilj opet onemogućen“ – zaključio je Josip Silić, profesor kroatistike na zagrebačkom Filozofskom fakultetu i suautor prijašnjega Pravopisa hrvatskoga jezika.

Više je nego jasno da se Hrvati dijele čak i glede Pravopisa hrvatskoga jezika.

Dr. Ladislav Heka

Vince Hergović o konfliktu, „Samouprava u Sambotelu“

Sambotel se je pretvorio u osinje gnjazdo. Hrvati (iako ih tamo čuda ni) rastavili su se i razišli, svaki na svojem putu. Obadva strana svoje tvrdnje vidi na oltaru istine, a vjerojatno more i obrazložiti, pojasniti zašto je to tako. Čas „Divide et impera“ (Podili i vladaj) vratilo se je u Savariju (Sambotelu). a je li to tako i u stvarnosti, o tom smo najprije pitali Vincija Hergovića, done-davnoga predsjednika Hrvatske manjinske samouprave u Sambotelu, sadašnjega zastupnika u tom političkom tijelu, i člana predsjedništva Hrvatskoga kulturnoga i vjerskoga društva u spomenutom varošu. Pominjali smo se o nedavni zgoditki i razlogi prez prekrivanja istine i prez maskiranja.

Nije već šuškanje, nego otvorena tajna da med Hrvati u Sambotelu hara nemir, napetost. Kakova je sad situacija i pri kojoj točki stojite?

– Ja bi rekao da situacija nije tako loša kako to neki izjavljuju. Tako vidim da danas Hrvatska manjinska samouprava u Sambotelu djela po diktatorskoj metodi. Ufam se to reći i na temelju zadnje sjednice kada se je moralo zglasati nešto. Konkretno na zadnje dva programe mislim ke smo ljeta dugo i organizirali; adventski koncert i božićni koncert. Po poluurnoj muki da velim, izglašali smo ke grupu neka nastupaju ter onda zastupnica iz svoje knjižice vnzname najpr nadrukanu, najpr naštampanu pozivnicu. Mislim ovo je za dicu koja se igradu u prahu, al ne za nas odrasćene. Zastupnikom se zabi reći da svoje mišljenje si moru vreći u džep ili da točno citiram izjavu Lacija Škrapića, „*onde vani na puti si moreš povidati svoje mišljenje*“. Ovo ni karakteristično za sambotelke Hrvate, ovo je samo pet članov samouprave koji se međusobno ne razumu, i ne znadu dojti na konsenzus. Ljudi ki živu u gradu polako si najdu svoje mjesto i svoje zapošljenje za Hrvate ter djeladu na različiti polji. Kao zastupniku dužnost mi je pomagati, a i rado ću podupirati sva ona društva ča se osnovadu u ovom varošu za naše cilje i naše ljude.

Jedni mislu da su Hrvati u varošu dospili do ove „kalvarije“ zato jer ti i dandanas ne moreš poždroknuti da po lokalni izbori nisi već dobio funkciju predsjednika u Hrvatskoj manjinskoj samoupravu?

– Na žalost da i od tebe ovo čujem. Ako negdo bolje pomisli

da imam jednu veću funkciju, dopredsjednik sam Državne hrvatske samouprave. i moram reći da sam dosta zaposlen u tom, onda gor neće vjerovati ovu pretpostavku. Skoro svaki tajedan putujem u Budimpeštu ili moram nazočan biti na nekom programu.

Zgoda se kad moram jedan dan biti i na već mjesti. Uvijek projdem kako nek morem, kako mi nek zdravlje služi. Ne znam zašto se širi ova izjava, ali znam izvore otkud se gane. Mislim s ovim se peru neki zastupnici, takozvani peljači na moj račun, kad to je pred svimi poznato da se je pokvario med nami djelatni, a i peršonski odnos. Nova zastupnica je začela pljuvati po meni, ča i kamo smo potrošili u minuli ljeti, iz ovoga još ne bi ništ' nastalo. Človik se povuče onda kad ga napadaju, ali da ja kao zastupnik sambotelških Hrvatov ne bi sada znao povidati tebi npr. kamo je zastupništvo potrošilo lanjskoljetošnji i pred njim ljetošnji ostatak od pinez, kojega je prethodno zastupništvo ostavilo, mislim da to je nonsens. Konkretno gledano stvari, ne znam ni to zač je bio deficitni hrvatski bal prošlo ljeto, i prvo ljeto kad su oni dospili na vlast. A još jednoč naglašavam, ja kao zastupnik ovoga tijela ne morem pitati, i ne morem znati kamo se potrošu pinezi? Mogao bi zato na sud projti, ali neću jer ja mislim da to Hrvatom ne fali.

Ako smo jur pri hrvatskom balu, zna se da si napravio puč da vnzameš iz ruke Hrvatske manjinske samouprave organizaciju ove fešte. Suprot toga da si pred par ljet na čelu samouprave zapravo ti dopeljao u praksu da Sambotel vjekovječno priredjuje ov bal. Zašto ti uprav sad palo

balu, službi djela po diktatorskoj metodi ...”

na pamet da ovu ulogu je potrib-
no još nek najzad dati selom?

– Za nekoliko ljet će se viditi jesam li dobro učinio, ča sam učinio. Poznato je da su predsjednik sa svojom zastupnicom iz Sambotela išli u Budimpeštu, prošli su predsjedniku DHS-a Miji Karagiću, poiskali su i pravnika s pitanjem, imam li pravo da rezerviram dvoranu za te svrhe. Nisu mogli učiniti ništa protiv toga, a ja sam i većputi izjavio, ne kanim bal organizirati, nego da će ugovor potpisati po rotaciji svako ljetto jedno drugo gradišćansko selo. Kad su bili načelnici skupa pozvani, jednoglasno su bili polag te ideje. Tu spomenutu sjednicu je vodio dr. Šandor Horvat, gdo je predstavnik Hrvatov u manjinskom odboru Željezne županije. Laslo Škrapić, predsjednik Hrvatske manjinske samouprave u varošu, se je suzdržavao od glasovanja i rekao da će primiti odluku većine. Onda mu je postavljeno pitanje pred tim plenumom, ima li rezerviranu dvoranu za hrvatski bal, i on je onde odgovorio da ne, nima. Ne znam ča se je dogodilo za dva tajedne kasnije, ali činjenica je, kontrabal je organiziran. Nikakov puč se nije načinjio jer hrvatski bali su bili jur i onda kad još za hrvatske samouprave gor čuli nismo. U Sambotelu jur 27 ljet tomu da skupa mulatiju Hrvati na toj županijskoj priredbi, ne znam zač Laslo Škrapić ne more priznati to da su hrvatski bali za naša hrvatska naselja, za naše Hrvate, a ne za dohodak. Ne zano da Hrvatska manjinska samouprava bude imala u Sambotelu nekakov dohodak (plus) od 300 do 500 jezero forintov. A ča je bio drugi uzrok tomu da se je jur moralo ovako napraviti bal, to je to da se nivo mora najzad postaviti. Ako pogledamo unajzad na bale, lanjsko ljetto i pred tim je nivo jako-jako dolispao ...

Samo lanjsko i pretprošlo ljetto? Prlje ne?

– Prlje kad se je još zabavljalo u Športskoj hali oko 800 ljudi,

onda znamda još ne, ali prošlo ljetto je samo 520 ljudi došlo skupa, a na prvom balu u sambotelskoj organizaciji je bilo 680 gostov. To zato nešto znači i pokazuje. Znam da se vrimena minjaju, ali ako gledamo ovo ljetto, ako Hrvatska samouprava u Sambotelu ne organizira još jedan drugi bal, još najmanje 150 ljudi bi gvišno došlo na županijski bal.

Na županijskom balu je bilo zato dost praznih mjest. Suprot toga ti, kao „anonimni” organizator, jesi zadovoljan?

– Bilo je manje gostov nego smo se na to prije (3-4 ljeti) naučili. Sa strane Hrvatske manjinske samouprave u Sambotelu je i za ov bal načinjena protukampanja. Čuo sam bezbroj varijacijov o nastupu Vlada Kalembera, ali govorilo se i to da uopće neće ni doći. Jedan dan pred balom su još neki najzad donesli 20-30 ulaznicov, jer da oni gvišno znaju, neće biti Kalembera. Još nisam čuo toga nigdir u orsagu da jedan zastupnik se ufa ovo učinjiti. Ne razumim, nimalo ne razumim ove ljude, kako si to mislu da čedu suprot nagovarati ljude da nekate pojti na jednu ili drugu priredbu jer to će biti jedna seoska priredba, to će biti jedan židanski hrvatski bal ... Ni židanskoga bala ni petroviskoga bala, u Sambotelu imamo županijski hrvatski bal. Još ću dodati da su Židanci rekli da čedu i onda financirati dvi grupe iz Hrvatske ako njim ni filer ne ostane iz dohotka. Ni dobitak važan, nego to da se zajedno zabavljaju naši ljudi čim većimi. Ako bude Narda dođuće ljetto organizator ove fešte, imat će veliku zadaču. Uza to ufam se da će onda još već ljudi doći i ćemo moći najzad donesti sve one Hrvate ki su se i prlje dobro čutili na tom balu.

U Sambotelu sada imate sve dupljasto: dva bale, dvoja hrvatska društva, dva zборе. Kamo će ovo peljati?

– Probleme ne stvaraju ljudi u Sambotelu, nego peljačtvo Hrvatske manjinske samoupra-

ve, konkretno predsjednik i jedna od zastupnic. A ljudi tako idu kako je peljadu peljači. Svenek sam rekao, kad sam bio predsjednik ovde, da osoba ka je na čelu samouprave je odgovorna za situaciju u gradu. Predsjednik bi bio morao doći do rješenja da iz pjevačkoga zbora ne stane van 16 ljudi i da ne otidu. Med timi pjevači je 10-12 organiziralo novi pjevački zbor, a oni moraju izvan sjedišća Hrvatov držati probe. Na žalost, danas ni ja ne morem nutrustupiti u ured Hrvatske manjinske samouprave u Sambotelu jer je jur po drugi put ključe zminjio cijenjeni predsjednik. Strašno, bi ja rekao ... Tako problem leži u ovom diktatorskom tanaču, oko dvih-trih osob, ke mislu da je vlast i rang zastupništvo Hrvatov u Sambotelu, a ja pak mislim da je to služba. Podupiram vjersko društvo i prik toga i pjevački zbor Sv. Cecilija. Neki mi velu da prije nisam išao jačiti, sada idem, sad imam i već vrimena. Ne pravam se mučiti s drugimi, nego dobrovoljno idem tamo pjevati kade me i rado vidu. Današnje peljačtvo je reklo, ko se komu ča ne vidi, neka ide. Današnje peljačtvo je reklo, nam je dost hrvatski bal i za 300 i za 500 osob, nije problem, samo da mi budemo glavni organizatori. Ja se s ovim ne slažem, mislim da je zastupništvo za sve Hrvate u Sambotelu, ne za te 10-20, nego za 300, 500 ili za 1500 ljudi, koliko ih je u Sambotelu. Ako gledam njevo djelovanje, ne vjerujem da ne moru skupa pobrati ljude da se napuni jedan autobus s Hrvati kad se ide npr. u Šikloš, kad se putuje na Jadransko morje na strošak samouprave. To je skandal, bi rekao ...

Ne bi bilo pametnije da jedan drugomu dajete ruku, ako ne ruku, barem mira do sljedećih izborov, pak svaki po svojem neka djela prez toga da bi popljuvali jedan drugoga?

– Mi nigdar nismo pljuvali na drugoga, ufam se ovo izjaviti. Samo smo toliko učinjili da smo krajstali i rekli, vi si djelajte svoje kako ćete. Ocrnjivanje je stil druge strane. Mi nikakov telefon, nikakovo pismo nikom nismo uputili, ni nikomur rekli

nismo da ne prođu na njeve programe. Medjutim, pitam ja gdo na našem kulturnom festivalu? Došli nisu, ali bi prepovidali grupam u okolici naših sel da ne dojeddu nastupati. Ne znam o čemu govorimo onda ... Mi nigdar nismo pljuvali na njeve programe jer ako te bolje pogledam, to se zna da ove priredbe sam ja kao predsjednik izmislio, ganuo, zač bi je onda odurali. To je činjenica, ča sam i većputi rekao, da ta „diktatura” ne kani priznati da neki ljudi nešto drugo i drugačije kanidu činjiti. A i ja sam zato da, evo, dajte nam mira i mi si djelamo naše.

Što će biti dođuće ljetto na izbori, i poslije?

– Da li bi se mogli pomiriti međjusobno ili spojiti ova društva itd., na ovo će zapravo odgovoriti izbori. Ako se manjinski zakon modificira, u kom se svi ufamo, možda će onda riješiti onu problematiku da manjinsko zastupništvo ne bira već ugarski narod, kot je to bilo dosidob. To se i jako dobro vidi u Sambotelu. U tom slučaju vjerojatno nećemo se diliti po partija i svaki će moći reći da je izabran od naših Hrvatov. Turoban bi bio ako bi onda prestala društva djelati jer samouprava nije kulturno društvo. Nje uloga bi bila da pomaže djelovanje društav, a ne da organizira pro ili kontra kulturne priredbe. Sad to vidim da sve ide ponajzad, društva su dosta dobra, jaka i čvrsta i ne bi trebala samouprava razbiti ova društva, nego je podupirati i osigurati im uvjete za uspješno funkcioniranje.

Razgovor je peljala:
-Timea Horvat -

U čast dr. Ernőu Eperjessyju

Đuro Franković, jedan od predavača

U organizaciji Narodnosnog odjela Mađarskog etnografskog društva, u budimpeštanskom Etnografskom muzeju 9. veljače, prigodom 75. rođendana etnologa dr. Ernőa Eperjessyja održana je niz predavanja, u kojima su upriličene čestitke slavljeniku koji je ujedno i supredsjednik spomenutog odjela.

Ispred šezdesetak poznatih mađarskih i narodnosnih etnologa, bivših suradnika i prijatelja, slavljenika je pozdravila glavna tajnica Mađarskog etnografskog društva dr. Ibolya Bereczki. Potom je vokalna pjevačica Katalin Svorak otpjevala rukovet izvornih narodnih pjesama koje povezuju narode Karpatskog bazena.

Predavanja su otvorena uvodnikom ravnatelja samboteljskog muzeja dr. Šandora Horvata koji je svoje slovo posvetio 75-godišnjemu slavljeniku. Iz njegova izlaganja saznajemo da je gosp. Eperjessy rođen u mješovitoj hrvatsko-mađarskoj obitelji sa sedmero djece. Već kao polaznika učiteljske škole zanimalo ga je sakupljanje etnografskoga blaga svoga zavičaja. Kao seoski učitelj djeluje na Legradskoj Gori (Szetmihályhegy), na međi Zalske i Šomođske županije, gdje podučava hrvatsku, mađarsku, romsku i slovensku djecu. U međuvremenu, 1957. – 1964. god., na Sveučilištu „Eötvös Lóránd” studira mađarski jezik i književnosti te etnografiju. Sprijateljivši se s poznatim mađarskih etnografima (Tekla Dömötör, Linda Dégh, Vilmos Diószeghy, Gyula Ortutay i drugi) opredjeljuje se za gajenje i sakupljanje etnografske baštine. Zbog reorganiziranja škola u malim naseljima, odnosno osnivanja okružnih obrazovno-odgojnih ustanova, napušta pedagošku dje-

latnost. Od 1967. radi kao kulturno-prosvjetni suradnik u Demokratskom savezu Južnih Slavena u Mađarskoj, a od 1972. do 1992. na Narodnosnom odjelu Ministarstva kulture, a kasnije. Od 1993. do 1995. suradnik je hrvatskog uredništva na Mađarskom radiju. Uza svoju svagdanju djelatnost usredotočuje se na istraživanje i prikupljanje hrvatskih narodnih i nabožnih napjeva i pjesama, glazbene kulture, etimološkog i dijalektalnoga jezičnog blaga, praznovjerja i pučkih običaja. Izdao je devedesetak publikacija, tri filma o narodnim običajima Legradске Gore. Tijekom svojih djelatnosti stekao je niz priznanja i odličja, a dobitnik je i „Nagrade za manjine”.

U priredenom programu stručnjaka etnografskoga skupa i slavljenik je sudjelovao kao predavač i to, s etimološkom dilemom glede imena Zselic. Sveučilišna prof. dr. Ana Đivičan na primjeru pretežno slo-

vačke narodnosti u Mađarskoj govorila je o funkcionalnome modelu dvojezičnih kultura, dok su tema predavanja dr. Marije Kiss bili običaji vezani za Ivanjdan i Ružičalo pomaških Srba. Dr. Mária Imre Lantos nazočne je upoznala sa svetištem u Turbéku. Đuro Franković je održao veoma sugestivno i zanimljivo predavanje iskičeno nizom životnih primjera o „vedovnjaku” kod podravske Hrvata, a dr. Emilia Martyin govorila je o rumunjskoj crkvenoj zbirci i njezinim etnografskim poukama. Mistična bića kod Slovenaca u Mađarskoj bila su tema Marije Kozar-Mukič, a završno predavanje Zsuzsane Bofi slušateljstvo je povelu tragom romskih imena u XVIII. stoljeću.

Kao što je to na početku rođendanskog slavlja i znanstvenoga skupa rečeno, dr. Ernő Eperjessy uvijek je bio nositelj pravih ljudskih načela tijekom svih svojih djelatnosti, zadaća i životnih prilika, a osim toga postojani zaljubljenik u etnografiju koja mu je postala i životnim ciljem. Naš zajednički prijatelj – vjerujem da nas je mnogo koji ga tako smatramo – ni danas ne miruje. Kao član Mađarskog etnografskog društva od davne 1963. godine, i kao jedan od njegovih predstojnika, Ernest (kako ga nekolicina nas zovemo) neumorno i marljivo obrađuje sve ono zabilježeno na papiru, vrpčama, filmskim snimkama s neizmjernom željom da nam i buduća pokoljenja upoznaju prošlost svojih preda pa i drugih naroda i narodnosti s kojima živimo u prijateljstvu i zajedništvu na ovim prostorima. I ovim putem – u ime našeg uredništva – želimo da još dugo poživi u zdravlju i snazi za obavljanje svojega plemenitog rada na polju etnografije.

Marko Dekić

Pozivnica

Čikerijska Hrvatska manjinska samouprava
i KUD „Rokoko” srdačno Vas pozivaju na

BUNJEVAČKO PRELO

u subotu, 26. veljače u 19 sati u Dom sela

U programu sudjeluju:
HKPD „Matija Gubec” iz Tavankuta KUD „Rokoko”

Goste zabavlja TS „Orašje” iz Vršende

Ulaznice: za program 300 Ft, za Prelo (bez večere) 500 Ft, s večerom 750 Ft.

Fancaško prelo

U organizaciji Općega prosvjetnog središta i Roditeljske zajednice na Fancagi u Baji, u subotu, 19. veljače, održano je još jedno prelo u Bačkoj.

tupila djeca fancaškog vrtića i osnovne škole, a kao posebni gosti predstavili su se Pečušci, naime, gost večeri bio je Plesni ansambl „Tanac” što ga je pra-

Ženski pjevački zbor s Fancage

Već po tradiciji, bunjevačka je zabava u školskoj sportskoj dvorani, koja je ispunjena do posljednjega mjesta, započela s bunjevačkom „himnom” Kolo igra, koju su i ovaj put izveli domaći svirci, bajski sastav „Čabar”.

Otvarajući ovogodišnje Fancaško prelo, okupljene goste, prije svega Fancažane i Bajce, ali i one sa strane iz okolnih naselja pozdravio je ravnatelj Prosvjetnoga središta *Joso Ostrogonac*, ujedno predsjednik saveza Hrvata u Mađarskoj. Ova je priredba ponovno dokazala da Opće prosvjetno središte na Fancagi ima posebno mjesto u kulturnome životu Fancage, te slovi kao kulturno središte ovoga dijela grada, nekada samostalnog naselja s bunjevačkom većinom. On je ukratko najavio vrlo bogati prigodni program u kojem su po običaju nas-

tio izvrsni sastav *Antuna Vizina*. Dakako, posebni starinski ugođaj i ovaj put dočarale su nam gajde, u izvedbi dva mlada gajdaša, među njima nama već dobro poznatoga *Andora Vegha*. Među uzvanicima, *Joso Ostrogonac* posebno je pozdravio dogradonačelnika Baje *Györgya Barnu*, nadalje županijskog referenta za manjine *Istvána Hajdúa*, te goste pristigle iz Sombora. Zaželim sviima dobru zabavu, okupljene je pozvao da puno plešu, i najavio bogate nagrade u igri tombole. Prelo su otvorila djeca fancaškog vrtića, koji su u pod vodstvom odgojiteljice *Anamarije Vide* prikazali bunjevačke plesove, Ženski pjevački zbor fancaške škole, koji redovito nastupa na mjesnim i županijskim priredbama, izveo je nekoliko hrvatskih pjesama, koje je s njima uvježbala

Sastav *Antuna Vizina* dočekan usklicima fancaških gostiju

učiteljica *Judita Poljak-Csi-csor*.

Na oduševljenje fancaških gostiju, glasoviti ansambl „Tanac” iz Pečuha pod vodstvom *Jószeza Szávaja*, prikazao je splet hrvatskih plesova, bunjevačkih, šokačkih i podravske Hrvata. Gosti su nagrađeni burnim pljeskom, kao i sastav *Antuna Vizina* koji je dočekan usklicima okupljenih gostiju. Uza završnu šokačku koreografiju gosti iz Pečuha podigli su na noge okupljene goste, i zaplesali veliko kolo. Osim mladih u dvorani pa i u kolu vidjeli smo i starije naraštaje

Fancažana, te mnoga poznata lica iz Baje i okolnih naselja.

Uslijedila je velika plesna zabava, a za dobro raspoloženje pobrinuli su se „Čabar” i „Vizinovi”. Oko ponoći je priredena tombola, a vrijedne nagrade osigurali su brojni sponzori iz Baje i okolnih naselja.

Kako je naglasio *Joso Ostrogonac*, ovo je prelo bilo možda i najuspješnije posljednjih godina, okupilo se više stotina gostiju, pa se razmišlja i o tome da se ono ubuduće priredi na reprezentativnijem mjestu.

Tekst i slike: *S. Balatinac*

Plesni ansambl „Tanac” među ostalima nastupio i sa šokačkom koreografijom

HRVATSKA KRONIKA

2. ožujka 2005. u 13.05 na I. programu
(Repriza: 4. ožujka 2005. u 14.00 na II. programu)

Skupština HDS-a
Dogadaj tjedna u Hrvatskoj
Mali portret Ildike Gregeš
Urednik: Ivan Gugač

Osamdeset godina Mohačkog muzeja

Muzej „Dorottya Kanizsai” u Mohaču, ili kako ga mi u kuloarima volimo zvati: Bazični muzej, već je dugi niz godina samo po imenu bazični. Naime, već odavno muzej nema dovoljno sredstava kako bi njegovi djelatnici mogli sakupljati na terenu, u naseljima gdje obitavaju Hrvati, Srbi i Slovenci. Na čelu bazičnog muzeja od 2000. god. nalazi se *Jakša Ferkov*, koji od malih dana osjeća naklonost prema narodnoj umjetnosti i njezinim predmetima. Nakon osnovne škole u Vršendi, gimnazije u Mohaču, završio je u Segedinu povijest, a potom i etnografiju.

Muzej u Mohaču utemeljen je 1925., a od 1975. godine djeluje kao bazični muzej Hrvata, Srba i Slovenaca u Mađarskoj. U prvim godinama djelovanja kao bazičnog muzeja, na čelu s *dr. Đurom Šarošcem* i njegovim suradnicima, obavljena su velika sakupljanja. Na žalost, od 1994. godine pa naovamo sredstva su znatno ograničena i sve teže se dolazi do njih, stoga je danas rijedak sakupljački rad

na terenu. Nema novaca za kupnju predmeta. Do predmeta se dolazi tek onda kada se potrebiti novac za tu namjenu pribavi putem natječaja ili ako sakupljači iz svojih zbirki darivaju muzej. Trenutno se radi na digitalizaciji veoma bogate zbirke mohačkog muzeja. Planiraju se izložbe i održavaju stalni izložbeni prostori.

Više od 13 000 etnografskih predmeta, više od 5 000 povijesnih predmeta nalazi se u skladištima tog muzeja.

Povijest mađarskih muzeja seže na početke 19. stoljeća kada je u Budimpešti 1802. god. utemeljen Mađarski narodni muzej. Umalo stoljeće kasnije u Pečuhu je 1904. god. utemeljen Gradski muzej. Lani je ravnateljstvo Muzeja Baranjske županije slavilo okruglu, 100., obljetnicu postojanja muzeja u Pečuhu i Baranji.

U godišnjaku Muzeja „Janus Pannonius” pročitala sam: „muzej je u svakome društvenom poretku važna ustanova u bogaćenju enciklopedijskoga znanja, formiranju nacionalne svijesti i produbli-

vanju nacionalne samosvijesti”.

Što bi stoga trebao biti ili je bio Muzej „Dorottya Kanizsai” iz Mohača nasljednik Mohačkog muzeja koji je utemeljen prije 80 godina, točnije 1925., i koji od 1975. u novim društvenim okolnostima biva muzejem državnoga karaktera ili, kako smo ga zvali i još uvijek zovemo: Bazični muzej (Južnih Slavena) Hrvata, Srba i Slovenaca u Mađarskoj. Danas je njegova bazična uloga svjedena na najmanju mjeru, jer ni on, kao ni ostali mađarski muzeji, ne uživa „pravno zajamčenu stručno-financijsku normativu”. Nigdje nije određeno, primjerice, koliko se ljudi treba baviti zbirkom koja u Muzeju „Dorottya Kanizsai” iznosi više od 20 tisuća predmeta, 4 300 knjiga, nekoliko zavičajnih kuća, spomen-park Mohačke bitke ...

U broju od 20 tisuća predmeta veliki postotak pripada upravo hrvatskom etnografskom blagu i povijesti Hrvata u Mađarskoj. Kako stoga prikupiti, očuvati i predstaviti sve ono što se nalazi u skladištima?

U Muzeju „Dorottya Kanizsai” 3. veljače otvorena je prigodna izložba u sklopu obilježavanja 80 godina djelatnosti. Okupili su se muzeolozi iz

cijele županije te svi oni kojima je blizu srca muzej i vrijednosti koje se čuvaju u njemu. Misao o utemeljenju muzeja u Mohaču u glavama mohačke inteligencije rodila se početkom 20. stoljeća. Tako je i prilikom državne izložbe priređene 1907. god. u Pečuhu, izložena između ostalog i jedna šokačka kuća opremljena predmetima iz Mohača i njegove okolice. Godine 1923. u Mohaču je priređena putujuća izložba Mađarskog etnografskog društva koja je ponovno aktualizirala misao o potrebi vlastitog muzeja. Napomenimo kako je uglednim gostima tom prigodom prikazana mađarska, hrvatska i srpska svadba. Istodobno je *Ede Brand*, ravnatelj građanske škole, priredio povijesnu izložbu. Iste godine u kolovozu utemeljena je Udruga muzeja Vladislava II. Dozvolu za rad i djelovanje dobili su 1925. god. od Ministarstva obrazovanja i vjere, te je muzej počeo raditi u prostorijama građanske škole. Od građanske škole, Hotela Korona, biskupskog dvorca pa sve do današnjega mjesta u Srpskoj ulici i Gradskoj kući.

Već 1928. god. u muzeju ima 691 povijesni predmet, knjižnica s 358 knjiga, 252 etnografska predmeta, zbirka s više od 2 tisuće medalja, 21 ormar, 7 stolaca ...

Od 1953. god. muzej nosi ime Dorottya Kanizsai. Na čelu mu je *János Ete*. Dolaskom prvoga školovanog muzeologa u muzej, u osobi dr. Đure Šarošca, u životu mohačkog muzeja nastupa novo razdoblje, a pogotovo je plodna njegova aktivnost od 1975. kada su se stvorile okolnosti za djelovanje na državnoj razini, i to kao bazičnog muzeja Hrvata, Srba i Slovenaca u Mađarskoj. Dr. Šarošac sa svojim suradnicima sakupio je i obradio zbirku od neprocjenjive kulturno-šokološke vrijednosti čije je ime nadaleko poznato ne samo u Mađarskoj već i u etnografskoj znanosti cijele Europe. Na području skupljačkog rada, što se tiče materijalne i duhovne kulture Hrvata u Mađarskoj,

Zoltán Huszár i Jakša Ferkov (slijeva)